

การศึกษาพรรณไม้วงศ์ Balsaminaceae และ Gesneriaceae บริเวณเทือกเขาหินปูน

Studies on limestone flora of the family Gesneriaceae and Balsaminaceae

ปราโมทย์ ไตรบุญ¹ บดินทร สอนสุภาพ¹ พงษ์ศักดิ์ พลตรี¹ วินัย สมประสงค์¹
วัชร ประชาศรีษสเรศ¹ ประนัย เพ็ญจิตร¹ จารุวรรณ จาติเสถียร¹

บทคัดย่อ

พรรณไม้วงศ์เทียน (Balsaminaceae) และวงศ์ชบาฤๅษี (Gesneriaceae) เป็นพรรณไม้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นไม้ประดับ เช่น แอฟริกาไวโอเล็ต, โคมญี่ปุ่น และอิมเพชั่น เป็นต้น ไม้ประดับดังกล่าวล้วนแล้วแต่พัฒนามาจากพรรณไม้วางศ์ใน 2 วงศ์นี้ แต่ในประเทศไทยยังไม่มี การสำรวจและศึกษาพรรณไม้วางศ์ดังกล่าว สำนักคุ้มครองพันธุ์พืชจึงได้เสนอ งานวิจัยเรื่อง การศึกษาพรรณไม้วางศ์ Balsaminaceae และ Gesneriaceae บริเวณเทือกเขาหินปูน เพื่อศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน คือ การสำรวจรวบรวมและศึกษาด้านอนุกรมวิธานพรรณไม้วางศ์ดังกล่าว เก็บเป็นข้อมูลของประเทศไทย การจำแนกชนิด และสามารถพัฒนาเป็นไม้ประดับต่อไปในอนาคต

พรรณไม้วางศ์เทียน (Balsaminaceae) และวงศ์ชบาฤๅษี (Gesneriaceae) มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นพืชที่มีนิเวศบริเวณเทือกเขาหินปูนจากการสำรวจและเก็บรวบรวมตัวอย่างจากพื้นที่ธรรมชาติทั่วประเทศไทยสามารถพบพืชใน 2 วงศ์ดังกล่าวมีจำนวนถึง 198 ชนิด โดยจัดเป็นพืชในวงศ์เทียนจำนวน 60 ชนิด วงศ์ชบาฤๅษี 138 ชนิด พืชในวงศ์เทียนในประเทศไทยทั้งหมดจัดอยู่ในสกุลเทียน (*Impatiens*) เพียงสกุลเดียวเท่านั้นและในจำนวนนี้หลายชนิดเป็นพืชชนิดใหม่ของโลก ผู้ศึกษาได้จัดตีพิมพ์เป็นพืชชนิดใหม่ของโลกมีจำนวนถึง 10 ชนิดหนึ่งในจำนวนนี้ได้ขอพระราชทานุญาตใช้ชื่อวิทยาศาสตร์เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีว่า *I. sirindhorniae* และทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชานุญาต พร้อมพระราชทานชื่อทั่วไปว่า “ชมพุลีริน”

ส่วนวงศ์ชบาฤๅษี พบว่ามี 16 สกุลจากจำนวน 138 ชนิดที่พบในประเทศไทย คือ สกุล *Boea*, *Calcareofoea*, *Chirita*, *Damrongia*, *Didymocarpus*, *Epithema*, *Kaisupeea*, *Monophylleae*, *Paraboea*, *Petrocosmea*, *Phylloboea*, *Rhynchoglossum*, *Rhynchotechum*, *Stauranthera*, *Tetraphyllum* และ *Trisepalum* พืชในสกุลเหล่านี้มีการกระจายพันธุ์บริเวณเทือกเขาหินปูนทั้งสิ้น จากการสำรวจพบใน 138 ชนิดนี้ได้ค้นพบชนิดพืชใหม่ของโลกถึง 22 ชนิด พืช 2 ชนิด ในสกุล *Petrocosmea* ได้จัดตีพิมพ์เป็นพืชชนิดใหม่ของโลกแล้ว และอีก 20 ชนิดอยู่ในขั้นตอนการจัดพิมพ์ต้นฉบับ 2 ใน 20 ชนิดนี้ได้ขอพระบรมราชานุญาตใช้ชื่อวิทยาศาสตร์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ว่า *Trisepalum bhumboliamus* พระราชทานชื่อสามัญว่า “ภูมิลินทร” และ *Trisepalum sangwaniae* พระราชทานชื่อสามัญว่า “นครินทรา” จากการศึกษาในครั้งนี้ได้ตรวจสอบข้อมูลทางอนุกรมวิธาน พร้อมจัดทำตัวอย่าง

¹ สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

อ้างอิง และตัวอย่างอ้างอิงต้นแบบสำหรับพืชที่ค้นพบใหม่ จัดเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพ เพื่อใช้ในการศึกษาต่อไปในอนาคต และบรรจุไว้ในฐานข้อมูลเพื่อการค้นหาค่าต่อไปในอนาคต ประโยชน์การศึกษาในครั้งนี้สามารถพบพืชชนิดใหม่ของโลกถึง 52 ชนิดที่นักอนุกรมวิธานพืชทั่วโลกใช้ในการอ้างอิงซึ่งเป็นเกียรติประวัติให้กับประเทศไทย กรมวิชาการเกษตร พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพ และผู้วิจัย แต่สิ่งสำคัญคือสามารถนำพืชที่สำรวจเหล่านี้ไปพัฒนาต่อไปเป็นไม้ประดับที่นิยมกันทั่วโลกดังเช่นที่เห็นในท้องตลาดระดับสากล เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรไทยในอนาคตต่อไป

คำนำ

พรรณไม้ในวงศ์เทียน (Balsaminaceae) และวงศ์ซาฤาษี (Gesneriaceae) เป็นพรรณไม้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นไม้ประดับ เช่น แอฟริกาไวโอเล็ต, โคมญี่ปุ่น และอิมเพชั่น เป็นต้น ไม้ประดับดังกล่าวล้วนแล้วแต่พัฒนามาจากพรรณไม้ใน 2 วงศ์นี้ จากการศึกษาจากเอกสารพบว่า

พืชวงศ์เทียน (Balsaminaceae) มีสมาชิกประมาณ 1,000 ชนิด จัดอยู่ใน 2 สกุล คือ สกุล *Hydrocera* และสกุล *Impatiens* แต่สมาชิกที่พบเกือบทั้งหมดจัดอยู่ในสกุล *Impatiens* ซึ่งจัดเป็นสกุลที่มีความหลากหลายสูงมาก ส่วนใหญ่กระจายพันธุ์อยู่ในเขตร้อนของทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา มีเพียงไม่กี่ชนิดที่พบในเขตอบอุ่นของโลกเก่าและโลกใหม่ (Cronquist, 1981) Shimizu (Shimizu, 1970) ได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นไว้เพียง 40 ชนิด พร้อมจัดทำรูปวิธานและเอกสารอ้างอิงประกอบชื่อวิทยาศาสตร์ พร้อมรายละเอียดแบบคร่าวไว้

พืชวงศ์ซาฤาษี (Gesneriaceae) มีสมาชิกประมาณ 2,900 ชนิด ถูกจัดอยู่ใน 139 สกุล ส่วนใหญ่จะกระจายพันธุ์อยู่ในเขตร้อน มากกว่าร้อยละ 60 พบอยู่ในเขตร้อนของโลกเก่า พบเพียงไม่กี่ชนิดที่กระจายพันธุ์อยู่ในเขตอบอุ่น (Cronquist, 1981) สำหรับการศึกษาในประเทศไทยนั้นมีการเก็บรวบรวมมาเป็นระยะเวลาดูแลค่อนข้างนาน แต่มักจะพบว่าตัวอย่างมีไม่มากนักหรือไม่สมบูรณ์เนื่องจากตัวอย่างมักจะอยู่ในป่าดงดิบหรือตามหน้าผาสูงชันจึงทำให้การเก็บรวบรวมตัวอย่างมีความยากลำบาก จึงมีตัวอย่างค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นตัวอย่างที่ได้มามากไม่สมบูรณ์ เนื่องจากดอกของพืชวงศ์นี้จะอวบน้ำ เสียหายง่ายในระหว่างขั้นตอนจัดทำตัวอย่างในพิพิธภัณฑ์พืช จึงทำให้รายละเอียดและตัวอย่างที่มีในพิพิธภัณฑ์พืชต่างๆที่สามารถนำมาได้มีจำนวนค่อนข้างน้อย และการเพิ่มปริมาณเป็นไปอย่างช้าๆ โดยข้อมูลสุดท้ายที่รวบรวมจาก Burt (Burt, 2001) ได้จัดรวบรวมเพียงรายชื่อของสกุลและชนิดที่พบทั้งหมดในประเทศไทยเท่านั้น

จากการตรวจสอบตัวอย่างอ้างอิงในพิพิธภัณฑ์พืช พบว่า ตัวอย่างเก่าจากพิพิธภัณฑ์พืช มักจะไม่มีตัวอย่างอ้างอิงที่ใช้เปรียบเทียบและไม่สอดคล้องหรือไม่สัมพันธ์กันอย่างมากกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นในธรรมชาติของประเทศไทย จึงสรุปได้ว่าความหลากหลายชนิดของพืชทั้ง 2 วงศ์นี้จะต้องมีอีกเป็นจำนวนมากนอกเหนือจากเอกสารที่ใช้อ้างอิงหรือที่ได้ศึกษามาก่อน โดยเฉพาะนิเวศเทือกเขาหินปูน กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพิพิธภัณฑ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช จึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อสำรวจรวบรวมใหม่อีกครั้ง โดยเน้นไปที่นิเวศเทือกเขาหินปูนที่มีลักษณะพิเศษที่จำเพาะกับพืชทั้ง 2 วงศ์นี้

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจและทบทวนข้อมูลอนุกรมวิธานของพรรณไม้วงศ์ Balsaminaceae และ Gesneriaceae ที่มีการกระจายพันธุ์อยู่ในบริเวณเทือกเขาหินปูน ในประเทศไทย

วิธีการทดลอง

1. ตรวจสอบเอกสารข้อมูลทางอนุกรมวิธานของพืชทั้ง 2 วงศ์ พร้อมทั้งศึกษาสัณฐานวิทยาของพืชแต่ละชนิดในพิพิธภัณฑิ์พืชและรวบรวมแหล่งข้อมูลการกระจายพันธุ์จากตัวอย่างอ้างอิงเดิมที่พบทั้งในประเทศไทยและที่พบในต่างประเทศ

2. สำรวจพื้นที่ภูเขาหินปูนในทุกภาคของประเทศ

3. เก็บรวบรวมตัวอย่างและถ่ายภาพนิเวศวิทยา ลักษณะของพืช เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงของพืชทั้ง 2 วงศ์ที่มีการกระจายพันธุ์อยู่บริเวณเทือกเขาหินปูน เก็บไว้ในพิพิธภัณฑิ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร โดยทำเครื่องหมายกำกับ ตัวอย่างดังนี้

เครื่องหมาย * แสดงถึงการพบบริเวณเทือกเขาหินปูน อย่างจำเพาะเจาะจง ซึ่งหมายถึงพบพืชชนิดนั้นในพื้นที่ที่เป็นหินปูนเท่านั้น

เครื่องหมาย + แสดงถึงการพบพืชชนิดนั้นเกี่ยวข้องกับบริเวณเทือกเขาหินปูน อย่างไม่จำเพาะเจาะจงหมายถึงพบพืชชนิดนั้นทั้งในพื้นที่ที่เป็นเขาหินปูนและพบในพื้นที่ที่ไม่เป็นเขาหินปูนด้วย

เครื่องหมาย - หมายถึงไม่พบพืชชนิดนั้นหรือไม่เคยมีรายงานว่าพบบริเวณเทือกเขาหินปูน

4. นำมาตรวจสอบเอกสารและข้อมูลทางวิชาการเพื่อตรวจสอบหาชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง

5. จัดทำข้อมูลทางพฤกษศาสตร์และการกระจายพันธุ์ของพืชทั้ง 2 วงศ์

เวลาและสถานที่ดำเนินการ

1. พื้นที่เทือกเขาหินปูนทั่วประเทศ

2. พิพิธภัณฑิ์พืชกรุงเทพฯ กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพิพิธภัณฑิ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

กรมวิชาการเกษตร

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

พรรณไม้วงศ์ Balsaminaceae ที่พบในประเทศไทย

จากการสำรวจพรรณไม้ในวงศ์ Balsaminaceae ทั่วประเทศไทย รวม 32 จังหวัด จากการสำรวจพรรณไม้ในวงศ์นี้ มีลักษณะประจำวงศ์ เช่นเดียวกับเอกสาร(Burtt, 2001) เป็นส่วนใหญ่ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะประจำวงศ์ Balsaminaceae

เป็นไม้ล้มลุกที่เจริญได้ฤดูเดียวถึงหลายฤดู พบบ้างที่คล้ายไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นอวบน้ำ ตั้งตรง ใบเดี่ยว เรียงสลับ เรียงตรงข้าม หรือติดที่ข้อเดียว มีก้านใบ มีต่อมอยู่ที่โคนใบ ตรงบริเวณรอยต่อโคนใบกับก้านใบ หรือบนก้านใบ ดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อดอกแบบช่อกระจุกคล้ายช่อซี่ร่ม ดอกเป็น ดอกสมบูรณ์เพศ แบบสมมาตร ด้านข้าง กลีบเลี้ยงอาจลดรูปเหลือ 3 หรือมีครบ 5 กลีบ แยกเป็นอิสระ อยู่เป็นคู่ตรงข้าม มีกลีบหนึ่งขยายขนาดและผายเป็นรูปคล้ายแตร ส่วนด้านหลังยื่นเป็นเดือยยาว กลีบดอก 5 กลีบ แยกเป็นอิสระหรือมีโคนเชื่อมติดกันบางกลีบ สีของกลีบ มีสีขาว เหลือง ชมพู แดง ส้ม ม่วง เกสรเพศผู้มี 5 อัน อับเรณูเชื่อมติดกันที่ด้านข้าง ก้านชูอับเรณูเชื่อมกันที่ส่วนบน ส่วนปลายด้านล่างแยกกัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มักมี 5 ช่อง แต่ละช่องมี ออวูล(ovule)จำนวนมาก ขอดเกสรเพศเมียมี 1-5 อัน ลักษณะแหลม ผลเป็นแบบผลเด็ขมีเมล็ดเดี่ยว แข็งคล้ายผลมีเนื้อ พบในสกุล *Hydrocera* ส่วนสกุล *Impatiens* ผลแบบผลแห้งแตกกลางพู ผนังมักบิดม้วนเมื่อแตกมี เมล็ดจำนวนมาก ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงพืชในวงศ์ Balsaminaceae , สกุล *Impatiens*: ได้แก่ *I. charanii* (1), *I. charisma* (2), *I. chumpornensis* (3), *I. curvipes* (4), *I. garretii* (5), *I. kerriae* (6), *I. oreophila* (7), *I. patula* (8), *I. sirindhorniae* (9) ที่พบในประเทศไทย

ตัวอย่างที่ศึกษารวบรวมได้ จากการสำรวจทั่วประเทศไทย สามารถแยกชื่อสกุล (Genus) และชนิด (species) ของพืชดังกล่าว และมีตัวอย่างจำนวนหนึ่งยังไม่สามารถแยกชนิดได้รวมทั้งสิ้น 79 ตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 1

สกุล(Genus)	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย
<i>Hydrocera</i>	<i>H. triflora</i> (L.) Wight & Arn.	-		
<i>Impatiens</i>	<i>I. adenoides</i> Suksathan & Keerat.*	*	<i>I. nalamponii</i> T. Shimizu*	*
	<i>I. aureliana</i> Hoo	-	<i>I. namkatensis</i> T. Shimizu+	+
	<i>I. calcicola</i> Craib*	*	<i>I. noei</i> Craib +	+
	<i>I. charanii</i> T. Shimizu*	*	<i>I. opinata</i> Craib*	*
	<i>I. charisma</i> Suksathan & Keerat.*	*	<i>I. oreophila</i> Triboun & Suksathan	-

สกุล(Genus)	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย
	<i>I. chiangdaoensis</i> T. Shimizu*	*	<i>I. parishii</i> Hook.f.*	*
	<i>I. circaeoides</i> Wall.*	*	<i>I. patula</i> Craib*	*
	<i>I. claviger</i> Hook.f.	-	<i>I. peltata</i> Hook.f.*	*
	<i>I. curvipes</i> Hook.f. +	+	<i>I. phahompokensis</i> T. Shimizu & Suksathan	-
	<i>I. damrongii</i> T. Shimizu	-	<i>I. phengklaui</i> T. Shimizu & Suksathan*	*
	<i>I. daraneenae</i> Suksathan & Triboun*	*	<i>I. phuluangensis</i> T. Shimizu	-
	<i>I. discolor</i> DC.+	+	<i>I. pseudochinensis</i> T. Shimizu	-
	<i>I. drepanophora</i> Hook.f.	-	<i>I. purpurata</i> Tardieu	-
	<i>I. exilipes</i> Hook.f.	-	<i>I. puttii</i> Craib*	*
	<i>I. foxworthyi</i> M.R. Hend.*	*	<i>I. reticulata</i> Wall.	-
	<i>I. garrettii</i> Craib +	+	<i>I. rubro-striata</i> Hook.f.	-
	<i>I. griffithii</i> Hook.f. & Thoms.+	+	<i>I. ruthiae</i> Suksathan & Triboun*	*
	<i>I. cf. harmandii</i> Hook.	-	<i>I. salaengensis</i> T. Shimizu	-
	<i>I. hongsonensis</i> T. Shimizu*	*	<i>I. santisukii</i> T. Shimizu+	+
	<i>I. inops</i> Hook.f.	-	<i>I. saxicola</i> Craib	-
	<i>I. jiewhoei</i> Triboun & Suksathan*	*	<i>I. siamensis</i> T. Shimizu*	*
	<i>I. jurpia</i> Hamilt. ex Hook.f. & T. Shimizu	-	<i>I. sirindhorniae</i> Triboun & Suksathan*	*
	<i>I. kanburiensis</i> T. Shimizu*	*	<i>I. smitinandii</i> T. Shimizu+	+
	<i>I. kerriae</i> Craib*	*	<i>I. spectabilis</i> Triboun & Suksathan*	*
	<i>I. larsenii</i> T. Shimizu*	*	<i>I. subaequalis</i> Craib	-
	<i>I. muscicola</i> Craib*	*	<i>I. tigrina</i> Suksathan & Triboun+	+
	<i>I. longiloba</i> Craib+	+	<i>I. toppinii</i> Dunn	-
	<i>I. macrosepala</i> Hook.f.*	*	<i>I. tribounii</i> T. Shimizu & Suksathan*	*
	<i>I. masonii</i> Hook.f.	-	<i>I. violaeiflora</i> Hook.f.+	+
	<i>I. mengzeana</i> Hook.f.	-	<i>I. sp. 1*</i>	
	<i>I. sp. 2</i>	-	<i>I. sp. 3*</i>	*
	<i>II. sp. 4*</i>	*	<i>I. sp. 5*</i>	*
	<i>I. sp. 6*</i>	*	<i>I. sp. 7</i>	-
	<i>I. sp. 8*</i>	*	<i>I. sp. 9*</i>	*
	<i>I. sp. 10*</i>	*	<i>I. sp. 11*</i>	*
	<i>I. sp. 12*</i>	*	<i>I. sp. 13*</i>	*
	<i>I. sp. 14*</i>	*	<i>I. sp. 15*</i>	*
	<i>I. sp. 16*</i>	*	<i>I. sp. 17*</i>	*
	<i>I. sp. 18*</i>	*	<i>I. sp. 19*</i>	*

เครื่องหมาย

เครื่องหมาย * แสดงถึงการพบบริเวณเทือกเขาหินปูน อย่างจำเพาะเจาะจง ซึ่งหมายถึงพบพืชชนิดนั้นใน พื้นที่ที่เป็นหินปูนเท่านั้น

เครื่องหมาย + แสดงถึงการพบพืชชนิดนั้นเกี่ยวเนื่องกับบริเวณเทือกเขาหินปูน อย่างไม่จำเพาะเจาะจง

หมายถึงพบพืชชนิดนั้นทั้งในพื้นที่ที่เป็นเขาหินปูนและพบในพื้นที่ที่ไม่เป็นเขาหินปูนด้วย

เครื่องหมาย - หมายถึงไม่พบพืชชนิดนั้นหรือไม่เคยมีรายงานว่าพบบริเวณเทือกเขาหินปูน

ด้านนิเวศวิทยา

จากตัวอย่างที่รวบรวมได้ทั้งหมด 79 ตัวอย่าง พบว่าเป็นตัวอย่างที่พบในนิเวศที่จำเพาะเจาะจงบน
เทือกเขาหินปูน (*) 45 ตัวอย่าง ไม่จำเพาะเจาะจง(+) ซึ่งพบทั้งบนเทือกเขาหินปูนและในพื้นที่ที่ไม่เป็น
เทือกเขาหินปูน รวม 11 ตัวอย่าง และตัวอย่างที่ไม่พบบนเทือกเขาหินปูนรวม 23 ตัวอย่าง

ด้านการแพร่กระจายพันธุ์

ตัวอย่างที่รวบรวมได้นั้น พบว่าตัวอย่างที่ทราบชนิดพืชแล้วและพบมากกว่า 1 จังหวัด มีอยู่ 4 ชนิดคือ

<i>I. calcicola</i> Craib*	*	จ.ราชบุรี (อ.สวนผึ้ง, อ.จอมบึง)	
		จ.เพชรบุรี (อ.เขาชะอ้อ, อ.ท่าช้าง)	
<i>I. kerriae</i> Craib*	*	จ.เชียงใหม่ (อ.เชียงดาว, อ.เวียงแหง, อ.ชัยปราการ)	
		จ.เชียงราย (อ.แม่ฟ้าหลวง, อ.แม่สาย)	
<i>I. parishii</i> Hook.f.*	*	จ.ลำปาง	
		จ.ตาก (อ.แม่สอด)	
		จ.กาญจนบุรี (อ.เมือง, อ.ทองผาภูมิ, อ.สังขละบุรี, อ.ไทรโยค)	
<i>I. ruthiae</i> Suksathan & Triboun*	*	จ.เลย (อ.ภูเรือ, อ.ฟ้าขาว)	
		จ.ชัยภูมิ (อ.คอนสาร)	

พืชทั้ง 4 นี้มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นไม้ประดับเนื่องจากมีการแพร่กระจายพันธุ์ง่ายและมีโอกาสประสบความสำเร็จในการปลูกเลี้ยงสูงกว่าชนิดพืชอื่น โดยเฉพาะ *I. parishii* Hook.f.* ถึงแม้จะมีความจำเพาะเจาะจงต่อระบบนิเวศบนเทือกเขาหินปูนก็ตาม แต่ความสามารถในการแพร่กระจายพันธุ์ได้ดีซึ่งพบถึง 3 จังหวัดทางด้านตะวันตกจึงมีศักยภาพที่จะนำมาพัฒนาเป็นไม้ประดับในอนาคต

การค้นพบชนิดพันธุ์ใหม่

จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถค้นพบชนิดใหม่ได้ถึง 10 ชนิด ที่ผ่านขั้นตอนการตั้งชื่อเรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่พบบริเวณเทือกเขาหินปูนคือ

1. *I. daraneenae* Suksathan & Triboun* พบใน จ.เชียงใหม่
2. *I. jiewhoei* Triboun & Suksathan* พบใน จ.กาญจนบุรี
3. *I. ruthiae* Suksathan & Triboun* พบใน จ.เลย
4. *I. sirindhorniae* Triboun & Suksathan* พบใน จ.กระบี่
5. *I. spectabilis* Triboun & Suksathan* พบในจ.กาญจนบุรี
6. *I. tigrina* Suksathan & Triboun+ พบได้ทั้งบริเวณเทือกเขาและที่ไม่ใช่เทือกเขาหินปูนใน จ.เลย
7. *I. phengkklaii* T. Shimizu & Suksathan* พบได้ทั้งบริเวณเทือกเขาและที่ไม่ใช่เทือกเขาหินปูนใน จ.กาญจนบุรี (อ.ไทรโยค)
8. *I. phahompokensis* T. Shimizu & Suksatha พบได้ทั้งบริเวณเทือกเขาและที่ไม่ใช่เทือกเขาหินปูนใน จ.เชียงราย (อ.แม่ฟ้าหลวง, อ.แม่สาย)

9. *I. tribounii* T. Shimizu & Suksathan* พบได้ทั้งบริเวณเทือกเขาและที่ไม่ใช่เทือกเขาหินปูนใน จ.กาญจนบุรี (อ.เมือง, อ.ทองผาภูมิ, อ.สังขละบุรี, อ.ไทรโยค)

10. *I. oreophila* Triboun & Suksathan ไม่พบในบริเวณเทือกเขาหินปูน

พืชทั้ง 10 ชนิดนี้ ได้สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยในเรื่อง ของ นวัตกรรมใหม่เช่นเดียวกันแต่เป็นนวัตกรรมจากธรรมชาติที่สร้างขึ้นและถูกค้นพบโดยทีมงานผู้ศึกษาวิจัยของกรมวิชาการเกษตร ขึ้นตอนของการได้มาซึ่งพืชชนิดใหม่นี้มีขั้นตอนที่ยุ่ยากพอสมควรจะขอกล่าวรายละเอียดในส่วนของกรวิเคราะห์ตรวจสอบพันธุ์พืชใหม่ และ หนึ่งในชนิดใหม่นั้นได้ขอพระราชทานนามของสมเด็จพระเทพฯคือ *I. sirindhorniae* Triboun & Suksathan* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ.กระบี่ เนื่องจากมีความสวยงามตามธรรมชาติมากและเหมาะที่จะพัฒนาเป็นไม้ประดับต่อไปในอนาคตและทรงได้รับพระราชทานนามทั่วไปว่า “ชมพุลีริน” ดังปรากฏในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงพืชพันธุ์ใหม่ที่ได้รับพระราชทานชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *I. sirindhorniae* Triboun & Suksathan* และชื่อทั่วไปว่า “ชมพุลีริน” พบบริเวณเทือกเขาหินปูน ในจ.กระบี่

นอกจากการค้นพบพันธุ์พืชใหม่แล้วพบว่ามีตัวอย่างถึง 19 ตัวอย่างพืชที่ยังไม่สามารถแยกชนิดพืชได้ตัวอย่างที่ *I. sp11*, *I. sp 12*, *I. sp 14*, *I. sp 19*.จะพบใน 2 จังหวัด ที่เหลือพบในจังหวัดเดียว ตัวอย่างทั้ง 19 ตัวอย่างควร ศึกษาต่อไปพืชดังกล่าวมีศักยภาพในการค้นพบชนิดพันธุ์ใหม่เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนและต้องใช้เวลาในการศึกษาอีกระยะหนึ่งเนื่องจากข้อมูลในการเปรียบเทียบอาจหาได้ยากขึ้นเช่นตัวอย่างอ้างอิงอยู่ในต่างประเทศที่ยากต่อการสื่อสารเป็นต้นและเวลามีจำกัดจำเป็นต้องสรุปผลการศึกษา แต่อย่างไรก็ตามควรศึกษาชนิดที่เหลือต่อเพื่อการค้นพบใหม่เพิ่มขึ้นในอนาคต

สมาชิกพรรณไม้ในวงศ์ Gesneriaceae ที่พบในประเทศไทย

จากการสำรวจพรรณไม้ในวงศ์ Gesneriaceae ทั่วประเทศไทยในแต่ละภาครวม 30 จังหวัด จากการสำรวจพรรณไม้ในวงศ์นี้ มีลักษณะประจำวงศ์ เช่นเดียวกับเอกสาร(Burtt, 2001) เป็นส่วนใหญ่ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ **ลักษณะประจำวงศ์ Gesneriaceae**

พรรณไม้ในวงศ์นี้มีหลายสกุลด้วยกันนักอนุกรมวิธานมักจะเรียกย่อๆว่า “วงศ์ ซาถาซี” ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่าวงศ์ Gesneriaceae ลักษณะประจำวงศ์ Gesneriaceae หรือวงศ์ ซาถาซี นั้นมีรายละเอียดดังนี้

เป็นไม้ล้มลุกที่มีอายุการเจริญกว้างสามารถเจริญได้ฤดูเดียวถึงหลายฤดู ลักษณะทรงต้นเป็นไม้พุ่มหรือเป็นไม้อิงอาศัย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน บางครั้งเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก พบน้อยที่เรียงสลับหรือเรียงเวียน ส่วนของใบและกิ่งก้าน มักมีขนต่อมปรากฏอยู่ ดอกเป็นดอกเดี่ยว ลักษณะการออกดอกจะออกดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อกระจุกซ้อนก็ได้ ดอกจะ เกิดตามปลายกิ่งหรือชอกกิ่ง ลักษณะกลีบเลี้ยงของดอกมี 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมกัน ส่วนลักษณะกลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอดกลีบปลายแยกเป็นรูปปากเปิด แฉกกลีบซ้อนเหลื่อมกัน สีของกลีบ มีสีขาว เหลือง ส้ม ชมพู แดง ม่วง น้ำเงิน เกสรเพศผู้มี 4 อัน อยู่เป็นคู่ อาจพบเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันลดรูปปรากฏอยู่ เกสรเพศเมียเกิดจาก 2 คาร์เพล (carpel) เชื่อมติดกัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มีออวูล(ovule)อยู่จำนวนมาก ผลแบบผลแห้งแตก ตรงหรือบิดเกลียว เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก ดังแสดงภาพดอกจริงหลังจากที่ได้จัดจำแนกแล้วซึ่งแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงพืชในวงศ์ Gesneriaceae : *Chirita involucrate*(1), *Chirita tubulosa*(2), *Damrongia purpureolineata*(3), *Didymocarpus venosus*(4), *Didymocarpus* sp.(5), *Kaisupeea herbacea*(6), *Monophyllaea glabra*(7), *Ornithoboea* sp.(8), *Paraboea amplifolia*(9),ที่พบในประเทศไทย

ตัวอย่างที่ศึกษารวบรวมได้ จากการสำรวจทั่วประเทศไทยในวงศ์ซาถาซีนี รวม 191 ตัวอย่าง สามารถแยกชื่อสกุล (Genus) และชนิด(species) ของพืชดังกล่าว และมีตัวอย่างจำนวนหนึ่งยังไม่สามารถแยกได้ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงชื่อ สกุล (Genus) และชนิด (species) ของพืชในวงศ์ Gesneriaceae ที่พบในแหล่งต่างๆของประเทศไทย

ชื่อสกุล (Genus)	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย
<i>Aeschynanthus</i>	<i>A. acuminatus</i> (Wall.) A.DC.	-	<i>A. andersonii</i> C.B. Clarke	-
	<i>A. fecundus</i> (Wall.) R.Br.	-	<i>A. garretii</i> Craib +	+
	<i>A. fulgens</i> (Wall.) R.Br.+	+	<i>A. gracilis</i> C.B. Clarke	-
	<i>A. hilderbrandii</i> Hemsl.	-	<i>A. hosseusianus</i> Kr.	+
	<i>A. hosseusii</i> Pellegr.	-	<i>A. humilis</i> Hemsl.	-
	<i>A. longicaulis</i> (Wall.) R.Br.+	+	<i>A. longiflorus</i> A.DC.+	+
	<i>A. macranthus</i> (Merr.) Pellegr.	-	<i>A. monetarius</i> Dunn	-
	<i>A. persimilis</i> Craib+	+	<i>A. radicans</i> Jack	-
	<i>A. speciosus</i> Hook.+	+	จ.พังงา (อ.เมือง, อ.ทับปุด, อ.ตะกั่วทุ่ง)	
	<i>A. stenosphonius</i> W.T. Wang	-	<i>A. superbus</i> C.B. Clarke+	+
<i>Boea</i>	<i>B. geoffrayi</i> Pellegr.	-	B.sp. nov.1*	*
	<i>B. wallichii</i> R.Br.	-	B.sp. nov. 2	-
<i>Boeica</i>	<i>B. fulva</i> C.B. Clarke	-	B.aff. <i>ferruginea</i> Drake	-
	B.aff. <i>brachyandra</i> Ridl.	-	<i>B. glandulosa</i> B.L. Burt	-
<i>Calcareoboea</i>	<i>C. bonii</i> (Pellegr.) B.L. Burt+	+		
<i>Chirita</i>	<i>C. anachoreta</i> Hance+	+	<i>C. aratriliformis</i> D. Wood.	-
	<i>C. bimaculata</i> D. Wood+	+	<i>C. cyanea</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*
	<i>C. caerulea</i> R.Br.*	*	<i>C. elphinstonia</i> Craib	-
	<i>C. fulva</i> Barnett*	*	<i>C. hamosa</i> R.Br.+	+
	<i>C. integra</i> Barnett	-	<i>C. involucrata</i> Craib+	+
	<i>C. lacunosa</i> (Hook.f.) B.L. Burt+	+	<i>C. micromusa</i> B.L. Burt	-
	<i>C. macrophylla</i> Wall.	-	<i>C. mollissima</i> Ridl.*	*
	<i>C. marcanii</i> Craib*	*	<i>C. oculata</i> Craib+	+
	<i>C. pumila</i> D. Don	-	<i>C. rotundata</i> Barnett+	+
	<i>C. speciosa</i> Kurz	-	<i>C. rupestris</i> Ridl.*	*
	<i>C. triseptala</i> Barnett	-	<i>C. tubulosa</i> Craib	-
	<i>C. viola</i> Ridl.*	*		
<i>Corallodiscus</i>	<i>C. lanuginosus</i> (R.Br.) B.L. Burt +	+		
<i>Cyrtandra</i>	<i>C. cupulata</i> Ridl.	-	<i>C. dispar</i> DC. +	+
	<i>C. patula</i> Ridl.	-	<i>C. pendula</i> Blume+	+
	<i>C. wallichii</i> (C.B. Clarke) B.L. Burt	-		
<i>Damrongia</i>	<i>D. cyanantha</i> Triboun	-	<i>D. purpureo-lineata</i> Kerr ex Craib*	*
	<i>D. sp. nov.*</i>	*		
<i>Didymocarpus</i>	<i>D. aureo-glandulosus</i> C.B. Clark	-		
	<i>D. bicolor</i> Crai	-	<i>D. biserratus</i> Barnett+	+
	<i>D. corchorifolius</i> R.Br.	-	<i>D. dongrakensis</i> B.L. Burt	-
	<i>D. geesinkianus</i> B.L. Burt	-	<i>D. insulsus</i> Craib +	+
	<i>D. insulsus</i> Craib +	+	<i>D. kerrii</i> Craib+	+
	<i>D. megaphyllus</i> Barnett+	+	<i>D. newmanii</i> B.L. Burt	-
	<i>D. ovatus</i> Barnett+	+	<i>D. purpureo-pictus</i> Craib+	+
	<i>D. tristis</i> Craib	-	<i>D. venosus</i> Barnett*	*
	<i>D. wattianus</i> Craib	-		

ชื่อสกุล (Genus)	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย
<i>Epithema</i>	<i>E. carnosum</i> Benth.+	+	<i>E. membranaceum</i> (King) Kiew	-
	<i>E. saxatile</i> Blume	-		
<i>Henckelia</i>	<i>H. appressipilosa</i> B.L. Burt	-	<i>H. browniana</i> A. Weber+	+
	<i>H. filicalyx</i> B.L. Burt+	+	<i>H. flava</i> (Ridl.) A. Weber	-
	<i>H. hispida</i> (Ridl.) A. Weber	-	<i>H. kolokensis</i> B.L. Burt	-
	<i>H. porphyrea</i> B.L. Burt	-	<i>H. reptans</i> (Jack) Spreng.	-
	<i>H. reptans</i> (Jack) Spreng. var. <i>monticola</i> (Ridl.) A. Weber+	-	<i>H. crinita</i> (Jack) Spreng.	-
	<i>H. platypus</i> (C.B. Clarke) A. Weber	-		
<i>Kaisupeea</i>	<i>K. cyanea</i> B.L. Burt*	*	<i>K. herbacea</i> (C.B. Clarke) B.L. Burt*	*
	<i>K. orthocarpa</i> B.L. Burt*	*	<i>K. sp. 1+</i>	+
	<i>K. sp. 2*</i>	*		
<i>Leptoboea</i>	<i>L. multiflora</i> (C.B. Clarke) Gamble ssp. <i>grandifolia</i> B.L. Burt ssp. <i>Multiflor</i>	-		
<i>Lysionotus</i>	<i>L. serratus</i> D. Don +	+		
<i>Monophyllaea</i>	<i>M. glabra</i> Ridl.*	*	<i>M. horfieldii</i> R.Br.*	*
<i>Oreocharis</i>	<i>O. hirsuta</i> Barnett +	+		
<i>Ornithoboea</i>	<i>O. arachnoidea</i> (Diels) Craib*	*	<i>O. barbanthera</i> B.L. Burt*	*
	<i>O. flexuosa</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*	<i>O. multitoria</i> B.L. Burt*	*
	<i>O. oculata</i> B.L. Burt*	*	<i>O. pseudoflexuos a</i> B.L. Burt*	*
	<i>O. wildeana</i> Craib*	*		
	<i>O. sp. nov. 1*</i>	*	<i>O. sp. nov. 2*</i>	*
	<i>O. sp. nov. 3*</i>	*		
<i>Paraboea</i>	<i>P. acutifolia</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*	<i>P. amplifolia</i> Z.R. Xu & B.L. Burt*	*
	<i>P. argentea</i> Z.R. Xu*	*	<i>P. brunnescens</i> B.L. Burt*	*
	<i>P. bintangensis</i> B.L. Burt*	*	<i>P. burtii</i> Z.R. Xu*	*
	<i>P. chiangdaoensis</i> Z.R. & B.L. Burt*	*	<i>P. divaricata</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*
	<i>P. dictyonera</i> (Hance) B.L. Burt*	*	<i>P. elegans</i> (Ridl.) B.L. Burt+	+
	<i>P. glabra</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*	<i>P. glandulifera</i> Barnett*	*
	<i>P. glabripala</i> B.L. Burt*	*	<i>P. glutinosa</i> (Hand.-Mazz.) K.Y. Pan*	*
	<i>P. gracillima</i> Kiew*	*	<i>P. incudicarpa</i> B.L. Burt*	*
	<i>P. harroviana</i> (Craib) Z.R. Xu	-	<i>P. lanata</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*
	var. <i>harroviana</i> *	*	<i>P. lancifolia</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*
	var. <i>ovata</i> Z.R. Xu*	*	<i>P. minor</i> (Barnett) B.L. Burt*	*
	<i>P. multiflora</i> (R.Br.) B.L. Burt	-	<i>P. neurophylla</i> (Collett & Hemsl.) B.L. Burt*	-
	var. <i>multiflora</i> +	-	<i>P. patens</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*
	var. <i>caulescens</i> Z.R. Xu. & B.L. Burt*	*	<i>P. pubicorolla</i> Z.R. Xu & B.L. Burt*	*
	<i>P. rabillii</i> Z.R. Xu & B.L. Burt*	*	var. <i>tomentosa</i> (Barnett) Z.R. Xu*	*
	<i>P. suffruticosa</i> (Ridl.) B.L. Burt*	*	<i>P. swinhoei</i> (Hance) B.L. Burt*	*
	<i>P. tarutaensis</i> Z.R. Xu & B.L. Burt*	*	<i>P. uniflora</i> Z.R. Xu & B.L. Burt*	*
	<i>P. trachyphylla</i> Z.R. Xu & B.L. Burt*	*	<i>P. vulpina</i> Ridl.*	*
	<i>P. variopila</i> Z.R. Xu & B.L. Burt*	*		
	<i>P. sp. nov. 1*</i>	*	<i>P. sp. nov. 2*</i>	*
	<i>P. sp. nov. 3*</i>	*	<i>P. sp. nov. 4*</i>	*
	<i>P. sp. nov. 5*</i>	*	<i>P. sp. nov. 6*</i>	*
	<i>P. sp. nov. 7*</i>	*	<i>P. sp. nov. 8*</i>	*
	<i>P. sp. nov. 9*</i>	*	<i>P. sp. nov. 10*</i>	*
	<i>P. sp. nov. 11*</i>	*	<i>P. sp. nov. 12*</i>	*

ชื่อสกุล (Genus)	ชื่อ ชนิด (species)	เครื่องหมาย	จ.เชิงใหม่	หมายเหตุ
<i>Petrocosmea</i>	<i>P. bicolor</i> D.J. Middleton & Triboun*	*	<i>P. kerrii</i> Craib*	*
	<i>P. formosa</i> B.L. Burt*	*	<i>P. pubescens</i> D.J. Middleton & Triboun*	*
	<i>P. heterophylla</i> B.L. Burt*	*	<i>P. umbelliformis</i> B.L. Burt*	*
	<i>P. sp. nov.*</i>	*		
<i>Phylloboea</i>	<i>P. glanduliferum</i> B.L. Burt*	*		
<i>Rhynchoglossum</i>	<i>R. obliquum</i> Blume +	+		
<i>Rhynchotechum</i>	<i>R. ellipticum</i> (Wall.) A. DC.+	+	<i>R. parviflorum</i> Blume +	+
	<i>R. obovatum</i> (Griff.) B.L. Burt	-		
<i>Ridleyandra</i>	<i>R. flammea</i> (Ridl.) A. Weber	-	<i>R. parviflorum</i> Blume +	+
	<i>R. kerrii</i> A. Weber	-		
<i>Stauranthera</i>	<i>S. grandiflora</i> Benth.*	*		
<i>Streptocarpus</i>	<i>S. orientalis</i> Craib+	+		
<i>Tetraphyllum</i>	<i>T. roseum</i> Stapf*	*	จ.เชิงใหม่	
<i>Trisepalum</i>	<i>T. acaule</i> (Barnett) B.L. Burt*	*	<i>T. albidum</i> (Barnett) B.L. Burt*	*
	<i>T. amplexicaule</i> (C.B. Clarke) B.L. Burt*	*	<i>T. birmanicum</i> (Craib) B.L. Burt*	
	<i>T. glabrescens</i> (Barnett) B.L. Burt*	*	<i>T. glanduliferum</i> (Barnett) B.L. Burt*	
	<i>T. longipetiolatum</i> B.L. Burt*	*	<i>T. speciosum</i> (Ridl.) B.L. Burt*	
	<i>T. robustum</i> B.L. Burt*	*	<i>T. strobilaceum</i> (Barnett) B.L. Burt*	
	<i>T. strobilaceum</i> (Barnett) B.L. Burt*	*		
	<i>T. sp. 1: T. bhumbolianus</i> sp. nov.*	*	<i>T. sp. 2: T. sangwaniae</i> sp. nov.*	
	<i>T. sp. 3: T. burttii</i> sp. nov.*	*	<i>T. sp. 4: T. thailandicum</i> sp. nov.*	
	<i>T. sp. 5: T. takensis</i> sp. nov.*	*	<i>T. sp. 6: T. grande</i> sp. nov.*	
<i>T. sp. 7: T. lavendeiodorum</i> sp. nov.*	*			

เครื่องหมาย

เครื่องหมาย * แสดงถึงการพบบริเวณเทือกเขาหินปูน อย่างจำเพาะเจาะจง ซึ่งหมายถึงพบพืชชนิดนั้นใน พื้นที่ที่เป็นหินปูนเท่านั้น

เครื่องหมาย + แสดงถึงการพบพืชชนิดนั้นเกี่ยวเนื่องกับบริเวณเทือกเขาหินปูน อย่างไม่จำเพาะเจาะจง หมายถึงพบพืชชนิดนั้นทั้งในพื้นที่ที่เป็นเขาหินปูนและพบในพื้นที่ที่ไม่เป็นเขาหินปูนด้วย

เครื่องหมาย - หมายถึงไม่พบพืชชนิดนั้นหรือไม่เคยมีรายงานว่าพบบริเวณเทือกเขาหินปูน

ด้านนิเวศวิทยา

จากตัวอย่างที่รวบรวมได้ในวงศ์ Gesneriaceae ทั้งหมด 191 ตัวอย่าง พบว่าเป็นตัวอย่างที่พบในนิเวศที่จำเพาะเจาะจงบนเทือกเขาหินปูน (*) 94 ตัวอย่าง ไม่จำเพาะเจาะจง(+) ซึ่งพบทั้งบนเทือกเขาหินปูนและในพื้นที่ที่ไม่เป็นเทือกเขาหินปูน รวม 38 ตัวอย่าง และตัวอย่างที่ไม่พบบนเทือกเขาหินปูนรวม 59 ตัวอย่าง สามารถแสดงสภาพนิเวศที่พบในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงสภาพนิเวศของตัวอย่างที่พบในนิเวศที่จำเพาะเจาะจงบนเทือกเขาหินปูน (*) และไม่จำเพาะเจาะจง(+) ซึ่งพบทั้งบนเทือกเขาหินปูนและในพื้นที่ที่ไม่เป็นเทือกเขาหินปูน(-)

ด้านการแพร่กระจายพันธุ์

ตัวอย่างที่รวบรวมได้นั้น พบว่า มีทั้งหมด 27 สกุล ซึ่งพืชในวงศ์นี้มีทั้งหมด 139 สกุลมีจำนวนชนิดที่พบแตกต่างกันดังแสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดง ชื่อสกุลและจำนวนชนิดที่พบในแต่ละสกุล ในวงศ์ Gesneriaceae

จำนวนสกุล	ชื่อสกุล (Genus)	จำนวนชนิดที่พบ
1	<i>Aeschynanthus</i>	19
2	<i>Boea</i>	4
3	<i>Boeica</i>	4
4	<i>Calcareoboea</i>	1
5	<i>Chirita</i>	5
6	<i>Corallodiscus</i>	1
7	<i>Cyrtandra</i>	5
8	<i>Damrongia</i>	3
9	<i>Didymocarpus</i>	16
10	<i>Epithema</i>	3
11	<i>Henckelia</i>	12
12	<i>Kaisupeea</i>	5
13	<i>Leptoboea</i>	1
14	<i>Lysionotus</i>	1
15	<i>Monophyllaea</i>	2
16	<i>Oreocharis</i>	1
17	<i>Ornithoboea</i>	10
18	<i>Paraboea</i>	48
19	<i>Petrocosmea</i>	7
20	<i>Phylloboea</i>	1
21	<i>Rhynchoglossum</i>	1
22	<i>Rhynchotechum</i>	3
23	<i>Ridleyandra</i>	3
24	<i>Stauranthera</i>	1
25	<i>Streptocarpus</i>	1
26	<i>Tetraphyllum</i>	1
27	<i>Trisepalum</i>	19

จากตารางพบว่าสกุล *Paraboea* มีชนิดที่พบมากที่สุดถึง 48 ชนิด และสกุลที่พบชนิดน้อยที่สุดคือ 1 มีถึง 10 สกุลด้วยกัน และที่ มีการแพร่กระจายพันธุ์สามารถพบได้มากกว่า 1 จังหวัด มีถึง 15 ชนิดด้วยกัน

การค้นพบชนิดพันธุ์ใหม่

จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถค้นพบชนิดใหม่ในวงศ์ Gesneriaceae ได้ถึง 10 ชนิด ที่ผ่านขั้นตอนการตั้งชื่อและตีพิมพ์เรียบร้อยแล้ว มี 3 ชนิดแรก (1-3)คือ

1. *D. cyanantha* Triboun ไม่พบบริเวณเทือกเขาหินปูน
2. *P. bicolor* D.J. Middleton & Triboun*พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. เชียงใหม่
3. *P. pubescens* D.J. Middleton & Triboun*พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. เชียงราย

4. *T. sp. 1: T. bhumibolianus* sp. nov.* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. ลำพูน
5. *T. sp. 2: T. sangwaniae* sp. nov.* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. เชียงราย
6. *T. sp. 3: T. burttii* sp. nov.* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. ระนอง
7. *T. sp. 4: T. thailandicum* sp. nov.* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. ตาก
8. *T. sp. 5: T. takensis* sp. nov.* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. ตาก
9. *T. sp. 6: T. grande* sp. nov.* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. สุราษฎร์ธานี
10. *T. sp. 7: T. lavendeiodorum* sp. nov.* พบบริเวณเทือกเขาหินปูนใน จ. หนองคาย

ส่วนที่เหลืออีก 7 ตัวอย่างสามารถตั้งชื่อได้แล้ว แต่อยู่ในระหว่างตีพิมพ์ และ 2 ใน 7 ตัวอย่างได้ขอพระราชทานนาม คือ *T. bhumibolianus* sp. nov.* (4) ซึ่งพบบริเวณเทือกเขาบริเวณ เขื่อนภูมิพล จึงขอพระราชทานนามเพื่อเทิดพระเกียรติแด่องค์ พระมหากษัตริย์ภูมิพล พร้อมทั้งพระราชทานชื่อทั่วไปว่า “ภูมิพลิน” และ *T. sangwaniae* sp. nov.* (5) พบบริเวณเทือกเขาคอยตุง จึงขอพระราชทานนาม เพื่อเทิดพระเกียรติแด่พระราชชนนีศรีสังวาล ซึ่งพระราชทานนามทั่วไปว่า “นครินทรา” ดังแสดงในภาพที่ 7 พืชทั้ง 10 ชนิดนี้ ได้สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยในเรื่อง ของ การค้นพบพันธุ์พืชใหม่โดยทีมงานผู้ศึกษาวิจัยของกรมวิชาการเกษตร

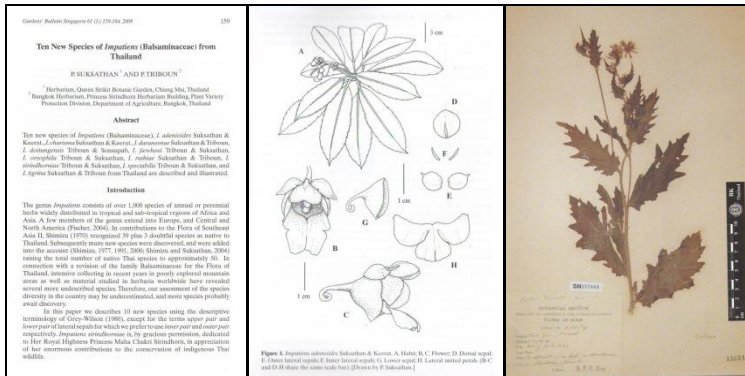
ภาพที่ 5 แสดงพืชชนิดใหม่ที่ได้รับพระราชทานนามเพื่อเทิดพระเกียรติแด่พระมหากษัตริย์ภูมิพลคือ “ภูมิพลิน” และเทิดพระเกียรติแด่ พระราชชนนี ศรีสังวาล คือ “นครินทรา”

การวิเคราะห์ตรวจสอบพืชชนิดใหม่

ในการอนุกรมวิธานพืช นอกจากใช้ประสบการณ์ในการตรวจสอบขั้นต้นแล้ว จำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่ทำได้ง่ายคือเอกสารที่ได้จากหนังสือวิชาการ (Text Book) ที่มีเขียนเฉพาะเจาะจงในแต่ละวงศ์ (Family) รายละเอียดของเนื้อหา กล่าวถึง รูปวิธาน (Dichotomus Key) ที่สามารถตรวจสอบได้ถึงระดับสกุล หรือชนิด (Species) ที่แยกได้ง่าย แต่อนุกรมวิธานพืชในระดับชนิดเป็นเรื่องละเอียดที่ต้องใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ตรวจสอบมากขึ้นอนุกรมวิธานพืช เป็นเรื่องที่ไม่หยุดนิ่งมีการ

หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงได้เสมอ (Dynamic) ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีชีวภาพมาช่วยในการจัดจำแนกมากขึ้น โดยเฉพาะชนิดพันธุ์ที่ใกล้เคียงกันมากและชนิดพันธุ์ที่มีปัญหา การใช้ข้อมูลด้านสัณฐานวิทยาและด้านกายวิภาคพืชไม่เพียงพอในการแยกได้ แต่อย่างไรก็ตามการอนุกรมวิธานพืช ในระดับการแยกชนิด (species) จำเป็น ต้องใช้หลักฐานการตรวจสอบพืชที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย

1 การตรวจสอบจากเอกสารวิชาการชั้นปฐมภูมิ ซึ่งเป็นเอกสารที่ตีพิมพ์แสดงถึงการประกาศให้นักอนุกรมวิธานในโลกได้รับรู้ถึงการเป็นชนิดพันธุ์ใหม่ ในเอกสารจะบรรยายลักษณะทางสัณฐานวิทยา ตลอดจนแสดงถึงตัวอย่างอ้างอิงที่เป็นพรรณไม้ต้นแบบซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกของการศึกษาทบทวนหรือตรวจสอบชื่อเพื่อการระบุชนิดให้ได้ถูกต้องและแม่นยำมากที่สุด เมื่อผู้วิจัยตรวจสอบจากเอกสารปฐมภูมิ และตัวอย่างพรรณไม้ต้นแบบแล้ว แน่ใจว่าพรรณไม้มที่เก็บรวบรวมได้นั้นเป็นชนิดพันธุ์ใหม่ในโลก เมื่อผู้วิจัยตั้งชื่อใหม่เรียบร้อยแล้วจะต้องตีพิมพ์ เพื่อประกาศเป็นเอกสารปฐมภูมิต่อไป ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงเอกสารปฐมภูมิที่ตีพิมพ์เพื่อยืนยันชนิดพันธุ์ใหม่ที่ค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้รวมทั้งหมด 7 ชนิด อีก 3 ชนิดไม่ได้เกี่ยวกับการศึกษาในครั้งนี้ และพรรณไม้ต้นแบบ (Prototype) ที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร

ในเอกสารชั้นปฐมภูมินี้จะทราบแหล่งที่เก็บรวบรวมของพรรณไม้ต้นแบบ ซึ่งเป็นที่มาของเครื่องมือต่อไปคือพรรณไม้ต้นแบบ

2 ตัวอย่างอ้างอิงที่เป็นพรรณไม้ต้นแบบ (Prototype) เป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกของการศึกษาทบทวนหรือตรวจสอบชื่อเพื่อการระบุชนิดให้ได้ถูกต้องและแม่นยำมากที่สุด ในการอนุกรมวิธานพืชและเกิดปัญหาขึ้นซึ่งคาดว่าจะเป็นชนิดพันธุ์ใหม่นั้นต้องตรวจสอบให้ถูกต้องที่สุด ดังนั้นพรรณไม้ต้นแบบจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกของการอ้างอิงเป็นพืชชนิดใหม่

ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯเป็นแหล่งเก็บพรรณไม้ต้นแบบไว้มากที่สุดในประเทศไทยมีถึง 1,000 กว่าตัวอย่างซึ่งแสดงในภาพที่ 6 และชนิดพันธุ์ใหม่ที่ค้นพบนี้ก็ควรเก็บเป็นพรรณไม้ต้นแบบไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯเช่นกัน

แต่เนื่องด้วยเอกสารวิชาการชั้นปฐมภูมิและตัวอย่างต้นแบบของชื่อที่มีใช้ชื่อก่อนหน้านั้นมักจะจัดกระจายอยู่ในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร (BM, K, E) ฝรั่งเศส (P) เดนมาร์ก (AAU, C) เนเธอร์แลนด์

(L) จีน (KUN, YNTBI เป็นต้น) อินเดีย (CAL) สิงคโปร์ (SING) และมาเลเซีย (KEP) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษากลุ่มพืชที่ไม่เคยมีการศึกษาในพรรณพฤกษชาติแห่งประเทศไทยมาก่อน มักจะทำให้มีความล่าช้า ในการตรวจสอบได้

การทดลองในครั้งนี้เพื่อเก็บข้อมูลด้านอนุกรมวิธาน พืชทั้งวงศ์เทียนและวงศ์ชาฤาษีเพื่อประกอบการศึกษาที่สมบูรณ์ของการทบทวนชื่อวิทยาศาสตร์ให้ถูกต้องและตัวอย่างพรรณไม้รวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์พืช รวมทั้งการนำไปใช้เพื่อการอ้างอิงและเปรียบเทียบพรรณไม้ของพืชทั้ง 2 วงศ์ และเป็น การทบทวน การศึกษาพรรณพฤกษชาติแห่งประเทศไทย ข้อมูลชื่อที่ได้จากการทดลองจึงมีความถูกต้องสมบูรณ์ เฉพาะ ชนิดที่ปรากฏชื่อ แต่อีกหลายชนิดที่ยังไม่สามารถระบุชื่อชนิดได้ ยังมีความจำเป็นต้องเปรียบเทียบและ ตรวจสอบกับข้อมูลจากหนังสือพรรณพฤกษชาติของประเทศใกล้เคียง เช่น Flora of China, Flora Indica, Flora of British India และตั้งชื่อใหม่ต่อไปในอนาคต

สรุปผลการทดลอง

การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลพืชวงศ์ Gesneriaceae และ Balsaminaceae จากพื้นที่ที่อกเขาหินปูน สามารถรวบรวมข้อมูลพืชได้ประมาณ 198 ชนิด

วงศ์เทียน (Balsaminaceae) พบ 60 ชนิด ทั้งหมดอยู่ในสกุล *Impatiens*

วงศ์ชาฤาษี (Gesneriaceae) พบ 138 ชนิด จัดอยู่ใน 16 สกุล คือ สกุล *Boea*, *Calcareoboea*, *Chirita*, *Damrongia*, *Didymocarpus*, *Epithema*, *Kaisupeea*, *Monophylleae*, *Paraboea*, *Petrocosmea*, *Phylloboea*, *Rhynchoglossum*, *Rhyncholechum*, *Stauranthera*, *Tetraphyllum* และ *Trisepalum*

พืชที่สำรวจได้ประมาณ 49 ชนิดจัดเป็นพืชชนิดใหม่ของโลก ได้จัดตีพิมพ์เป็นพืชชนิดชนิดใหม่ของโลกแล้วจำนวน 10 ชนิด หนึ่งในจำนวนนี้ได้ขอพระราชทานอนุญาตใช้ชื่อวิทยาศาสตร์เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ว่า *I. sirindhorniae* ทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชานุญาต พร้อมพระราชทานชื่อเรียกว่า “ชมพูนุสิริน” และอีก 7 ชนิด ตั้งชื่อแล้วแต่อยู่ในขั้นตอนการตีพิมพ์ และ 2 ใน 7 ชนิดได้รับพระบรมราชานุญาตใช้ชื่อวิทยาศาสตร์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ว่า *Trisepalum bhumibolianum* พร้อมพระราชทานชื่อเรียกว่า “ภูมิลิน” และ *Trisepalum sangwanianae* “ศรีนครินทรา”

จากการศึกษาในครั้งนี้ได้ตรวจสอบข้อมูลทางอนุกรมวิธานเพื่อตรวจสอบและทำการแก้ไขให้ถูกต้อง พร้อมจัดทำตัวอย่างอ้างอิงเพื่อจัดเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯเพื่อการศึกษาต่อไปในอนาคต

การนำไปใช้ประโยชน์

การศึกษาข้อมูลด้านอนุกรมวิธานพืช เป็นการศึกษาด้านพื้นฐานเปรียบเสมือนงานวิจัยต้นน้ำให้กับ งานวิจัยอื่นๆไปต่อยอดต่อไป ประโยชน์ของการศึกษาในครั้งนี้ในทางตรงคือ

การตีพิมพ์ ในเอกสารปฐมภูมิเพื่อยืนยันเป็นพืชพันธุ์ใหม่ของโลกที่แสดงในภาพที่ 8 เพื่อนำไปใช้ในการอ้างอิงในด้านอนุกรมวิธานพืช ข้อมูลที่ศึกษาและตัวอย่างอ้างอิงได้นำไปเก็บรวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชเพื่อการศึกษาด้านอนุกรมวิธานต่อไป ข้อมูลที่ศึกษาสามารถเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานอื่นในประเทศและสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยโดยมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูลพรรณพฤกษชาติแห่งประเทศไทย ของพืชวงศ์เทียน (Balsaminaceae) ซึ่งจัดทำโดย ดร.ปิยะเกษตร สุขสถาน สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ แมริม เชียงใหม่

ข้อมูลที่ศึกษาสามารถเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานอื่นต่างประเทศและสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทย โดยมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูลพรรณพฤกษชาติแห่งประเทศไทย ของพืชวงศ์ชากาญี (Gesneriaceae) กับ Dr. David J. Middleton Royal Botanic Garden Edinburgh, Edinburgh, Scotland, United Kingdom

ข้อมูลที่ศึกษาสามารถเป็นพื้นฐานให้เกิดการต่อยอดในงานวิจัยอื่นๆต่อไปคือ

-การประเมินการกระจายพันธุ์และศักยภาพของการใช้ประโยชน์ของพืชวงศ์ชากาญีในประเทศไทย

(ดร. ปราโมทย์ ไตรบุญ: กรมวิชาการเกษตร)

-กายวิภาคศาสตร์ของพืชวงศ์เทียนในประเทศไทย (ดร.อนิษฐาน ศรีนวล: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร)

-ศึกษาเทคนิคการอนุรักษ์พันธุกรรมชมพูสิริน (*Impatiens sirindhorniae*) และไอยริศ (*Zingiber sirindhorniae*) ในสภาพปลอดเชื้อ (พัฒน์นรี รัชกษิต: กรมวิชาการเกษตร)

-ศึกษาเทคนิคการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสกุลชากาญี (*Trisepalum*): ชากาญีพระราม *T. bhumibolianum* และ *T. sangwaniae* ในสภาพปลอดเชื้อ (พัชร ปิริยะวินิต: กรมวิชาการเกษตร)

การศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปเสนอผลงานปากเปล่า (presentation) ในการเข้าร่วมประชุม เรื่อง Taxonomic Revision of *Boea* and Allied Genera (GESNERIACEAE) in Thailand ในการประชุม Flora of Thailand Meeting ณ กรุงโคเปนเฮเกน ราชอาณาจักรเดนมาร์ก เมื่อวันที่ 20-24 สิงหาคม 2551

การศึกษาในครั้งนี้สามารถตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติดังนี้

Suksathan, P. and Triboun, P. 2009. Ten New Species of *Impatiens* (Balsaminaceae) from Thailand. Gardens' Bulletin Singapore 61(1): 159-184.

Middleton, D. J., Puglisi, C., Triboun, P. and Möller, M. 2010. Proposal to conserve *Paraboea* against *Phylloboea* and *Trisepalum* (Gesneriaceae). Taxon 59(5): 1603.

Middleton, D. J. and Triboun, P. 2010. Two new species of *Petrocosmea* (Gesneriaceae) from Thailand. Thai Forest Bulletin (Botany) 38: 42-47.

Triboun, P. and Middleton, D. J. 2010. A new species of *Damrongia* (Gesneriaceae) from Thailand. Forest Bulletin (Botany) 38: 108-110.

Weber, A., Middleton, D. J., Forrest, A., Kiew, R., Lim, C. L., Rafidah, A. R., Sontag, S., Triboun, P., Wei, Y. G., Yao, T. L., and Moller, M. 2011. Molecular systematics and remodelling of *Chirita* and associated genera (Gesneriaceae). *Taxon* 60(3): 767-790.

เอกสารอ้างอิง

- ARTHUR CRONQUIST. 1981. An Integrated System of Classification of Flowering Plants. Columbia University Press, New York. p 835 , p 961
- Burt, B. L. 2001. Flora of Thailand: annotated checklist of Gesneriaceae. *Thai Forest Bulletin (Botany)* 29: 81-109.
- Cronquist, A. 1981. An integrated system of classification of flowering plants. Columbia University press, New York. U.S.A. 1262 p. ลักษณะประจำวงศ์
- Middleton, D. J. and Triboun, P. 2010. Two new species of *Petrocosmea* (Gesneriaceae) from Thailand. *Thai Forest Bulletin (Botany)* 38: 42-47.
- Shimizu, T. 1970. Contributions to the Flora of Southeast Asia, II. *Impatiens* of Thailand and Malaya. *Tonan Ajia Kenkyu (The Southeast Asian Studies)* 8(2): 187-217.
- Suksathan and Triboun, P. 2009. Ten New Species of *Impatiens* (Balsaminaceae) from Thailand. *Gardens' Bulletin Singapore* 61(1): 159-184.
- Triboun, P. and Middleton, D.J. 2010. A new species of *Damrongia* (Gesneriaceae) from Thailand. *Thai Forest Bulletin (Botany)* 38: 108-110.
- Xu, Z. R., Burt, B. L., Skog L. E. and Middleton, D. J. 2008. A Revision of *Paraboea* (Gesneriaceae). *Edinburgh Journal of Botany* 65(2): 161-347.